

Check up ภาคอุตสาหกรรมไทย หลังผ่านวิกฤตโควิด-19 ยกแรก

อภิชัยต์ อำนวยกาญจนสิน
กองวิจัยเศรษฐกิจอุตสาหกรรม

วิกฤตการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ที่ยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องในเวลานี้ มีการกล่าวกันว่า เหตุการณ์ครั้งนี้อาจเป็น ‘Black Swan Events’ โดย Black Swan หรือ หงส์ดำ ถูกนำมาเปรียบกับเหตุการณ์ที่ผิดปกติอย่างมาก มีผลกระทบรุนแรงแบบคาดไม่ถึงและหาสาเหตุมาอธิบายไม่ได้ในช่วงแรก เช่น เหตุการณ์ 911 เป็นเหตุการณ์ที่มีความไม่แน่นอนมากและไม่สามารถใช้ประสบการณ์ในอดีตมาแก้ไขปัญหที่กำลังเกิดได้ แต่เมื่อมองย้อนกลับไปภายหลัง ก็อาจจะพิจารณาหาคำตอบและหาทางคาดการณ์ต่อไปได้ โดยทฤษฎี Black Swan ถูกคิดค้นโดย Nassim Nicholas Taleb นักคณิตศาสตร์ และนักซื้อขายหุ้นชาวเลบานอน ซึ่งโลกก่อนหน้านี้เชื่อว่า หงส์ทุกตัวเป็นสีขาว หรือ All Swans Are White แต่ความเชื่อนี้ก็ถูกมาทำลายที่หลัง เพราะหงส์ดำมีจริงในทวีปออสเตรเลีย ทั้งนี้ในส่วนของประเทศไทยเองมีการควบคุมการระบาดของโควิด-19 ได้ค่อนข้างดีตั้งแต่ช่วงที่มีการระบาดมากในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน 2563 เมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศ ส่งผลให้ตั้งแต่ช่วงไตรมาสที่ 3/2563 กิจกรรมทางเศรษฐกิจทยอยกลับมาเปิดดำเนินการแล้วเกือบทั้งหมด และจากเครื่องชี้วัดในหลายภาคเศรษฐกิจสะท้อนว่า หลายภาคเศรษฐกิจได้ผ่านพ้นจุดต่ำสุดและกำลังทยอยฟื้นตัวขึ้นสู่ระดับปกติในช่วงก่อนโควิด หนึ่งในนั้นก็รวมถึงภาคอุตสาหกรรม แต่การฟื้นตัวจะเป็นอย่างไร ครอบคลุมหรือกระจุกตัวในสาขาอุตสาหกรรมต่าง ๆ หรือมีบริบทอื่นที่น่าสนใจอย่างไร เราลองมาหาคำตอบ และเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน จากบทวิเคราะห์นี้

สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ดำเนินอยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม 2563 โดยเป็นประเทศที่มีผู้ป่วยยืนยันรายแรกนอกประเทศจีน มีการคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศพบผู้ป่วยประปรายตลอดเดือนมกราคม การแพร่เชื้อท้องถิ่นที่มีรายงานรายแรกมีการยืนยัน เมื่อวันที่ 31 มกราคม จำนวนผู้ป่วยยังมีน้อยตลอดเดือนกุมภาพันธ์ โดยมีผู้ป่วยยืนยัน 40 ราย เมื่อสิ้นเดือน แต่จำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นมากในกลางเดือนมีนาคม ซึ่งมีการระบุสาเหตุจากกลุ่มการแพร่เชื้อหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใหญ่สุดเกิดที่สนามมวยเวทีลุมพินี เมื่อวันที่ 6 มีนาคม การตอบสนองของรัฐบาลต่อการระบาดเริ่มจากการคัดกรองและการติดตามการสัมผัส มีการคัดกรองโควิดตามท่าอากาศยานนานาชาติ ตลอดจนที่โรงพยาบาลสำหรับผู้ป่วยที่มีประวัติเดินทางหรือสัมผัส มีการสอบสวนโรครณีที่เกิดกลุ่มการระบาด ช่วงปลายเดือนมีนาคม สถานที่สาธารณะและธุรกิจห้างร้านได้รับคำสั่งให้ปิดในกรุงเทพมหานคร และอีกหลายจังหวัดมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในวันที่ 26 มีนาคม และมีประกาศห้ามออกนอกเคหสถานยามวิกาล ตั้งแต่คืนวันที่ 3 เมษายน โดยพระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉินยังสั่งดำนายสุราชั่วคราวและให้ประชาชนชะลอการเดินทางข้ามจังหวัด วันที่ 13 พฤษภาคม ประเทศไทยไม่พบผู้ป่วยรายใหม่เป็นวันแรก อย่างไรก็ดี รัฐบาลยังไม่ยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉิน และเริ่มใช้มาตรการผ่อนปรนให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจกลับมาดำเนินการได้ปกติ

ที่ละกลุ่มตามประเภทของกิจการ จนถึงปัจจุบันกิจกรรมทางเศรษฐกิจทยอยกลับมาเปิดดำเนินการแล้วเกือบทั้งหมด

ในมุมมองของภาคอุตสาหกรรม ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเมื่อพิจารณาจากดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม หรือ MPI เริ่มตั้งแต่ต้นปี 2563 ในเดือนมกราคม ซึ่งถือว่าเป็นช่วงก่อนที่โควิด-19 มีการระบาดมากในประเทศไทย ผ่านเดือนมีนาคมและเมษายนซึ่งถือเป็นช่วง peak ของการระบาดในรอบแรก ที่โรงงานอุตสาหกรรมหลายโรง

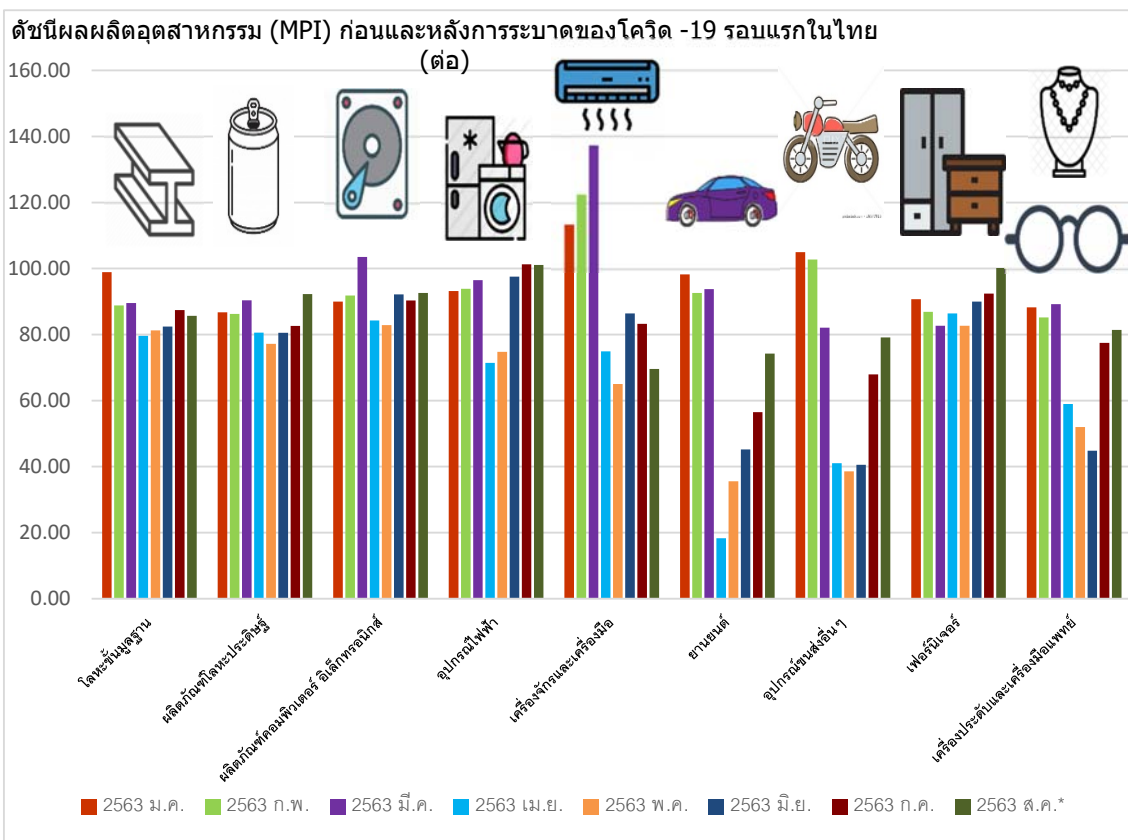
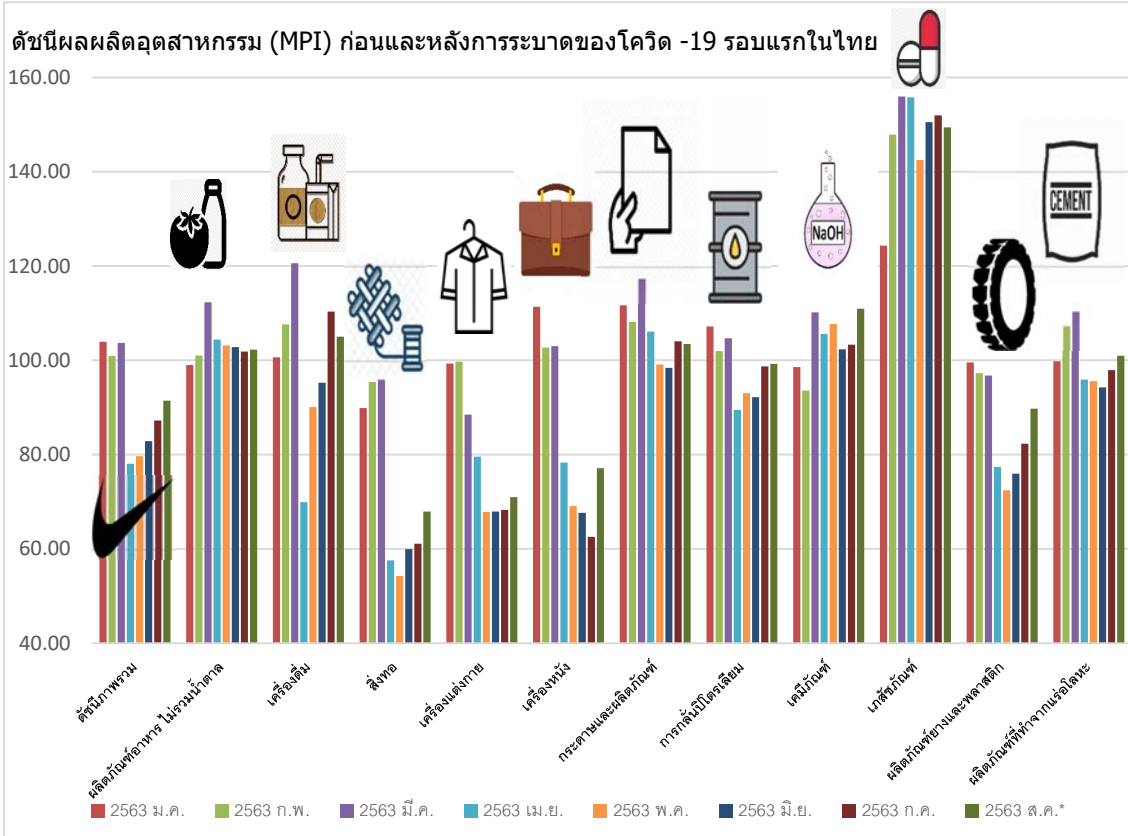

ที่มา : <https://www.nwm.com>

มีการปิดดำเนินการชั่วคราวเพื่อควบคุมการระบาดรวมถึงบางอุตสาหกรรมมีการขาดแคลนชิ้นส่วนต่าง ๆ ในการผลิต อาทิ อุตสาหกรรมรถยนต์ อัตราการใช้กำลังการผลิตเดือนเมษายนลดลงค่อนข้างมากอยู่ที่เพียงร้อยละ 12.61 จากค่าเฉลี่ยในปี 2562 ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 80.32 เรื่อยมาจนถึงข้อมูลเดือนล่าสุด คือเดือนสิงหาคม 2563 ในส่วนของดัชนีภาพรวม หรือ MPI รวม ดัชนีเดือน

เมษายนอยู่ที่ระดับ 78.08 ลดลงจากเดือนมีนาคม 2563 ถึงร้อยละ 24.69 ซึ่งถือเป็นจุดต่ำสุดของภาคอุตสาหกรรมไทย แต่หลังจากนั้นตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนสิงหาคม ดัชนีทยอยปรับตัวดีขึ้นมาโดยตลอด จนมาอยู่ที่ระดับ 91.43 ในเดือนสิงหาคม ซึ่งอาจจะเรียกการฟื้นตัว ณ ขณะนี้ของดัชนีภาพรวมของภาคอุตสาหกรรมไทยว่าเป็นการฟื้นตัวแบบ "Nike-shaped" ที่เป็นลักษณะการฟื้นตัวของเศรษฐกิจที่อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย (ดร.วิรไท สันติประภพ) กล่าวถึง มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า "Swoosh-shaped" ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับเครื่องหมายถูกหางยาว คือเป็น V-shaped ในช่วงแรก และค่อยๆ ฟื้นตัวอย่างช้า ๆ ในช่วงท้าย หรือเศรษฐกิจได้รับผลกระทบรุนแรงไถ่ลงลึกอย่างรวดเร็ว อยู่ที่ยก้นเหวช่วงสั้น ๆ จากนั้นค่อย ๆ ฟื้นตัว ตามการผ่อนคลายมาตรการล็อกดาวน์

เมื่อพิจารณาในรายสาขาอุตสาหกรรมสำคัญ กลุ่มอุตสาหกรรมอาหารไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากโควิด-19 สินค้าหลายรายการยังได้รับอานิสงส์จากความกังวลของการระบาด ทำให้คำสั่งซื้ออาหารเพิ่มขึ้นจากการเร่งสำรองสินค้าโดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ อาทิ ไก่สดแช่เย็นแช่แข็ง ทุ่นากระป๋อง ชาร์ดินกระป๋อง ผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์ขนมอบ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์สำเร็จรูป อุตสาหกรรมเครื่องดื่มได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก จากความต้องการบริโภคในประเทศชะลอตัวจากมาตรการห้ามจำหน่ายสุราในร้านอาหารและการปิดสถานบันเทิง ส่งผลให้ปริมาณการผลิตสุราผสม เบียร์ โซดา น้ำอัดลม และน้ำดื่มบรรจุขวดลดลง ประกอบกับความต้องการบริโภคในตลาดต่างประเทศอย่าง CLMV ชะลอตัวจากมาตรการจำกัดการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงที่มีการล็อกดาวน์เช่นกัน แต่หลังจากนั้นกลับมาฟื้นตัวดี โดยระดับดัชนี

กลับมาใกล้เคียงกับช่วงก่อนโควิดแล้ว ซึ่งปัจจัยสำคัญมาจากมาตรการผ่อนคลายเป็นเปิดสถานบันเทิงตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2563 ในกลุ่มอุตสาหกรรมแฟชั่น ได้แก่ สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนัง ทั้ง 3 สาขา ได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก และการฟื้นตัวยังเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป อย่างไรก็ตามสถานการณ์ดังกล่าว เป็นโอกาสสำหรับอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยเฉพาะการผลิตเส้นใยสังเคราะห์ และผ้าผืน ทั้งชนิดผ้าทอและผ้าไม่ถักไม่ทอ (non woven) เพื่อนำไปใช้ในการผลิตหน้ากากอนามัย ชุดคลุม PPE ของบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งรัฐบาลให้การสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานทางการแพทย์ในระดับสูง เพื่อให้เป็นสินค้าทดแทนการนำเข้า และส่งออกต่อไป สำหรับอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม มีผู้ประกอบการปรับตัวไปผลิตหน้ากากผ้า หมวกแบบ Face shield และเสื้อผ้าที่เข้าชุดกับหน้ากากผ้าและหมวก เพื่อรองรับความต้องการของผู้บริโภคในประเทศที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์

อุตสาหกรรมเภสัชภัณฑ์ เป็นอีกหนึ่งสาขาที่ไม่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 รวมถึงได้รับอานิสงส์ส่งผลให้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ตามความต้องการใช้ยาที่สูงขึ้นจากสถานการณ์การระบาดของทั้งตลาดในประเทศและตลาดส่งออก โดยในช่วง 8 เดือนแรกของปี 2563 ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมเภสัชภัณฑ์ขยายตัวร้อยละ 13.74 จากปี 2562 ที่ขยายตัวร้อยละ 6.81 ทั้งนี้ในปัจจุบันองค์การเภสัชกรรมอยู่ระหว่างเร่งพัฒนายาฟาวิพิราเวียร์ (Favipiravir) ซึ่งเป็นยาด้านไวรัสที่ใช้ในการรักษาโรคโควิด-19 ให้พร้อมขึ้นทะเบียนได้ในกลางปี 2564 และในขณะเดียวกันก็ได้ร่วมกับสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติพัฒนาวัตถุดิบยาฟาวิพิราเวียร์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการผลิตออกสู่ตลาดช่วงต้นปี 2565 ใน**อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์** แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มตามรูปแบบการฟื้นตัวหลังการระบาดในรอบแรก คือ กลุ่มแรกได้รับผลกระทบแต่กลับมาฟื้นตัวอยู่ในระดับใกล้เคียงกับช่วงก่อนโควิดแล้ว ได้แก่ สินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด โดยในส่วนของประเทศจีนได้ทยอยกลับมาเปิดสายการผลิต ทำให้มีการนำเข้า-ส่งออกสินค้าไปยังประเทศจีนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้หลายประเทศก็เริ่มมีการปรับตัวและมีมาตรการผ่อนคลายเป็นลำดับ ส่งผลให้เศรษฐกิจเริ่มมีการขับเคลื่อนทำให้มีความต้องการสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้จากวิกฤตครั้งนี้ จะผลักดันให้มีความต้องการผลิตภัณฑ์ด้าน IT เพิ่มขึ้นจากการทำงานทางไกล (Remote working) การทำงานจากบ้าน (Work From Home) ร่วมกับโครงข่าย 5G ที่ได้รับการสนับสนุนให้สามารถใช้งานจริงได้เร็วยิ่งขึ้น รวมถึงหุ่นยนต์ และระบบอัตโนมัติ จะกลายเป็น New Normal ของอุตสาหกรรมผลิตหลังสิ้นสุดโควิด ทำให้เชื่อว่า อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์หลังโควิดจะมีแนวโน้มของการเติบโตได้ค่อนข้างดี อีกหนึ่งกลุ่มในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ คือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากแต่การฟื้นตัวดำเนินไปอย่างช้า ๆ ได้แก่ **อุตสาหกรรมเครื่องปรับอากาศ** จากปัญหาการขาดชิ้นส่วนสำหรับการผลิตสินค้า รวมถึงอุปสงค์จากภายนอกบางประเทศยังกระเทือนกระทบ โดยเฉพาะญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ที่สถานการณ์การแพร่ระบาดยังไม่ยุติ ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจญี่ปุ่นยังไม่ฟื้นตัวเท่าที่ควร

อุตสาหกรรมที่สำคัญ กลุ่มสุดท้าย คือ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับยานพาหนะและการเดินทาง ได้แก่ อุตสาหกรรมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ยางล้อ และการกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม ทั้งหมดมีรูปแบบของการฟื้นตัวที่คล้ายกัน คือ ดัชนีผลผลิตปรับตัวลงอย่างรวดเร็วในช่วงเดือนเมษายน แต่ก็กลับมาฟื้นตัวได้ค่อนข้างเร็วเช่นกัน บางผลิตภัณฑ์การผลิตอยู่ในระดับใกล้เคียงกับช่วงก่อนโควิดแล้ว โดยในอุตสาหกรรมรถยนต์ จำนวนรถยนต์ทั้งหมดที่ผลิตได้ในเดือนสิงหาคม 2563 มีทั้งสิ้น 117,253 คัน ซึ่งเป็นเดือนแรกที่มีการผลิตรถยนต์ได้กลับมาผลิตเกินหนึ่งแสนคัน หลังจากเดือนเมษายนที่มีการผลิตเพียง 24,711 คัน (ช่วงไตรมาสแรก 2563 ยอดผลิตรถยนต์มีจำนวนประมาณ 150,000 คัน ต่อเดือน) แต่ทั้งนี้การที่ไทยเป็นผู้เล่นที่สำคัญในตลาดยานยนต์โลก ทำให้ไทยได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโควิด-19 ตามมาเป็นโดมิโน โรงงานผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานเดียวกับไทย อย่างโรงงานในจีน ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย หรือสหรัฐอเมริกา ล้วนแต่ได้รับผลกระทบ มากน้อยแตกต่างกันไป จึงเป็นการยากที่อุตสาหกรรมยานยนต์ไทย จะไม่ได้รับผลกระทบตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ก็มีผลเร่งให้ห่วงโซ่อุปทานรถยนต์ของโลกมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปควบคู่ไปกับการสร้างความยืดหยุ่นในการดำเนินงานมากขึ้น หลังการต้องหยุดเดินสายการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ในจีนทำให้หลายฝ่ายได้เห็นถึงความเสี่ยงของการพึ่งพิงฐานการผลิตเดียวมากขึ้น โดยมีผลการศึกษาขององค์การ (United Nations Conference on Trade and Development : UNCTAD) ระบุว่า อุตสาหกรรมรถยนต์มีแนวโน้มการปรับห่วงโซ่คุณค่าหรือ Global Value Chains (GVC) ให้สั้นลงและแยกส่วนน้อยลง และจะมีการ Reshoring หรือการกลับไปผลิตยังประเทศพัฒนาแล้วที่เป็นประเทศแม่ เนื่องจากจะมีการพึ่งพาระบบอัตโนมัติและหุ่นยนต์มากขึ้น ทำให้ไม่ต้องพึ่งพิงแรงงานราคาถูกในประเทศกำลังพัฒนาอีกต่อไป

กล่าวโดยสรุป เราสามารถจัดกลุ่มอุตสาหกรรมตามสถานะการฟื้นตัวของภาคอุตสาหกรรมไทย หลังผ่านวิกฤตโควิด-19 ยากแรก เมื่อพิจารณาจากดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมก่อนและหลังการระบาด ของโควิด -19 รอบแรกในไทย โดยหากเปรียบเทียบว่าวิกฤตโควิด-19 ยากแรก ในครั้งนี้ทำให้อุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เกิดการชะงักงันไปชั่วขณะมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละอุตสาหกรรม แต่ประเทศไทยมีการควบคุม การระบาดได้ค่อนข้างดี กิจกรรมทางเศรษฐกิจทยอยกลับมาเปิดดำเนินการแล้วเกือบทั้งหมด รวมถึง ภาคอุตสาหกรรม โดยหลังการหยุดชะงักชั่วคราวจากโควิดแล้ว สามารถแบ่งกลุ่มอุตสาหกรรมได้ดังนี้ **กลุ่มที่ 1** เป็นกลุ่มที่เตรียมออกวิ่งเพื่อเริ่มทำการผลิตใหม่ ระดับการผลิตค่อย ๆ ทยอยฟื้นตัว ได้แก่ สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องหนัง เครื่องประดับ และเครื่องปรับอากาศ การฟื้นตัวหลังโควิดในกลุ่มนี้ยังเป็นแบบค่อยเป็น ค่อยไป **กลุ่มที่ 2** เป็นกลุ่มที่ออกวิ่งหลังโควิดมาได้สักระยะแล้ว และกำลังทำความเร็วขึ้นเรื่อย ๆ ได้แก่ อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม กระดาษ การกลั่นปิโตรเลียม ผลิตภัณฑ์ยาง ปูนซีเมนต์ เหล็กและเหล็กกล้า ผลิตภัณฑ์ โลหะ เครื่องใช้ไฟฟ้า ยกเว้นเครื่องปรับอากาศ อิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และเครื่องมือแพทย์ ในกลุ่มนี้ระดับการผลิตในปัจจุบันใกล้เคียงกับช่วงก่อนโควิด บางอุตสาหกรรมอยู่ในระดับเดียวกับช่วงก่อนโควิดแล้ว อาทิ เครื่องใช้ไฟฟ้า และกลุ่มที่ 3 กลุ่มสุดท้าย เป็นกลุ่มที่อาจจะกล่าวได้ว่าไม่ได้หยุดวิ่งในช่วงโควิด อาจจะ มีการชะลอตัวบ้างเล็กน้อย แต่การผลิตยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหาร เคมีภัณฑ์ แก๊สภัณฑ์ และเฟอร์นิเจอร์ ทั้งนี้หากไม่มีการระบาดในรอบที่ 2 หรืออาจมีการระบาดรอบที่ 2 แต่มีการ ควบคุมได้ดีไม่มีการล็อกดาวน์เหมือนกับการระบาดในรอบแรก เศรษฐกิจและภาคอุตสาหกรรมจะทยอย กลับเข้าสู่ระดับปกติได้ในไม่ช้า อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมไทย หลายอุตสาหกรรมอยู่ในห่วงโซ่การผลิตโลก และค้าขายกับต่างประเทศเป็นหลัก ดังนั้น ปัจจัยของการฟื้นตัวที่สำคัญยังคงหนีไม่พ้นเศรษฐกิจใน ต่างประเทศ การฟื้นตัวของอุตสาหกรรมเหล่านี้จึงอาจดำเนินไปตามทิศทางการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกเป็น สำคัญ

แหล่งที่มาของข้อมูล

- https://en.wikipedia.org/wiki/Black_swan_theory
- https://th.wikipedia.org/wiki/การระบาดทั่วของไวรัสโคโรนาในประเทศไทย_พ.ศ._2563
- <https://www.nwm.com>
- <http://www.oie.go.th>
- https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2020_overview_en.pdf